



Kamu Kurumlarında Depreme Hazırlık: Beklenen İstanbul Depremi Örnekleme Bağlamında Bir Değerlendirme¹

*Earthquake Preparedness in Public Institutions: An Evaluation in
the Context of the Expected Istanbul Earthquake*

Ali Murat VURAL¹ Hatun BOZTEPE TAŞKIRAN² Süleyman TÜRKÖĞLU³
Mehmet SARI⁴ Betül YÜNCÜOĞLU⁵ Emre KOPARAN⁶ Recep Kutluay KESKİN⁷

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,
murat.vural@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-9330-2929

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
hatun.boztepe@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-3447-9174

³ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü,
turkoglu@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-2102-678X

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü,
msari@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-6473-3543

⁵ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü,
betulyuncuoglu@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-8556-286X

⁶ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü,
emre.koparan@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-5292-6732

⁷ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,
kkeskin@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-1615-5838

ÖZ

Bilim insanlarına göre, İstanbul'u 7,1 ve 7,5 şiddeti arasında değişen tahminler aralığında bir deprem beklemektedir. Bu risk, İstanbul örnekleminde düşünüldüğünde risk yönetiminin merkezinde yer alan kamu kurumları açısından etkili bir deprem risk yönetiminin gerekliliğini vurgular niteliktedir. Depremi oluşturacağı zararları önleme amacı taşıyan risk yönetimi stratejileri, farklı unsurlar kapsamında geliştirilmekte ve çeşitli planlarla paylaşılmaktadır. Dolayısıyla, beklenen İstanbul depreminin yıkıcı etkilerini önlemeye ve azaltmaya yönelik olarak kamu kurumlarının mevcut hazırlık ve planlama süreçlerinin tespit edilmesinin, bu süreçlerdeki eksikliklerin ve geliştirilebilir yönlerin ortaya konması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada kamu kurumlarının İstanbul depremi özelindeki hazırlıklarına odaklanılarak, deprem riskine ilişkin aldıkları kararlar, geliştirdikleri politikalar ve depreme yönelik yönetim stratejileri ile uygulamalarının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçtan hareketle, İstanbul'da hizmet veren 16 kamu kuruluşundan temsilcilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda kamu kurumlarının deprem hazırlığına yönelik stratejik planlarına, depreme hazırlık hususunda sorumluluklarına, depreme hazırlık noktasında diğer kamu ya da özel kurumlar, sivil toplum kuruluşları, üniversite, medya ve vatandaşlarla iş birliklerine, kurumsal hazırlıklarına, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen kurum bazlı teknik ve altyapı sorunlarına ve İstanbul'da depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenlere ve İstanbul için alınması gereken ivedi önlemlere ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgular doğrultusunda deprem risk yönetimi stratejileri ve uygulamalarının, yönetim unsurlarını kapsayan proaktif modellerle iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet risk yönetimi, İstanbul depremi, risk yönetimi, kamu kurumları

¹ Çalışma, 12IK654 kodlu "İstanbul Örnekleminde Depreme İlişkin Risk İletişimi Modeli Geliştirme" başlıklı TÜBİTAK ARDEB-1001 projesi kapsamında üretilmiştir.

Gönderim/Received: 19.06.2024

Düzeltilme/Revised: 02.09.2024

Kabul/Accepted: 26.12.2024

Atıf / Citation: Vural, A.M., Taşkıran, H.B., Türkoğlu, S., Sarı, M., Yüncüoğlu, B., Koparan, E., & Keskin, R.K. (2024). Kamu kurumlarında depreme hazırlık: Beklenen İstanbul depremi örnekleme bağlamında bir değerlendirme. Global Media Journal Turkish Edition, 15(29), 28-53

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License



ABSTRACT

According to scientists, Istanbul is expected to experience an earthquake with a magnitude range between 7.1 and 7.5. This risk, when considered in the case of Istanbul, emphasizes the necessity of effective earthquake risk management for public institutions, which are at the center of risk management. Risk management strategies that aim to prevent earthquake damage are developed within the scope of different elements and shared through various plans. Therefore, it is considered important to identify the current preparation and planning processes of public institutions in order to prevent and mitigate the destructive effects of the expected Istanbul earthquake and to reveal the deficiencies and improvable aspects of these processes. In this respect, this study focuses on the preparations of public institutions for the Istanbul earthquake and aims to identify the decisions they have taken, the policies they have developed, and their governance strategies and practices regarding earthquake risk. Based on this purpose, structured interviews were conducted with 16 public institutions serving in Istanbul. At the end of the research, findings were obtained on the strategic plans of public institutions for earthquake preparedness, their responsibilities in earthquake preparedness, their cooperation with other public or private institutions, non-governmental organizations, universities, media, and citizens in earthquake preparedness, their institutional preparations, institution-based technical and infrastructure problems that negatively affect earthquake preparedness, the most important factors that negatively affect earthquake preparedness in Istanbul, and the urgent measures to be taken for Istanbul. In line with the findings, it was concluded that there is a need to improve earthquake risk management strategies and practices with proactive models that include governance elements.

Keywords: Disaster risk management, Istanbul earthquake, risk governance, public institutions

Extended Abstract

Disaster risk management, which aims to reduce or compensate the losses and damages of a disaster (Lavell & Maskrey, 2014, p. 270), highlights the role of public institutions as responsible actors that develop and implement policies by making decisions regarding risk. Many problems such as shelter, nutrition, health, communication, transportation, education, etc. that have the potential to occur during and after a disaster are the main issues that concern public administration in line with their fields of activity. Decisions to be taken and practices to be realized by the public administration in solving these problems are in a leading position at the point of protecting individuals from the damages of disasters. Therefore, it is the responsibility of public institutions to identify disaster risks, to make strategic plans for the effective management of risks, and to cooperate and communicate with actors such as the media, non-governmental organizations and citizens who are effective on risk. Indeed, as Smith and McCloskey (1998, p. 49) state, risk communication and management is a fundamental issue for public institutions and risk communication should be included in the strategic plans of public institutions. From this point of view, the earthquakes in the history of Istanbul, which has a high earthquake risk, and which have caused thousands of people to be affected, emphasize the importance of earthquake risk management studies. Especially when this importance is considered in the context of the expected Istanbul earthquake, it becomes a necessity. Because, disaster risk management, which is related to the provision of sufficient capacity and resources to prepare for disasters, prevent the devastating effects of disasters, manage the negative effects of disasters and protect against disasters (Lidskog, 2008), directly concerns national, regional and local governments (Ainuddin et al., 2013) and actors such as media, civil society and citizens with whom these governments cooperate. As a matter of fact, studies focusing on earthquake risk management (Dowrick, 2003; Oral et al., 2015; Ibrion,

2018; Freddi et al., 2021) emphasize various aspects of preparedness within the framework ranging from seismic analysis of earthquake risk to socio-economic and socio-cultural risks. Based on all these, it is thought that it is important to identify the current preparation and planning processes of public institutions in order to prevent and mitigate the devastating effects of the expected Istanbul earthquake in order to reveal the deficiencies and improvable aspects of these processes. In addition to this, it is possible to say that determining the risk governance status of public institutions is also necessary in terms of their cooperation with different actors involving earthquake risk. This is because risk governance refers to the integration of state, private sector and non-governmental organizations providing services to citizens, making decisions and implementing practices on a common basis with a focus on risk (Alam & Rey-Bennett, 2021). Analyzing and assessing the risk and making preventive preparations for disaster risk shows that the governance in question involves a holistic perspective covering the actors taking responsibility for the risk (Okada 2004; Wouter Botzen et al., 2019, p. 289). Disaster risk governance has been addressed in the context of different disasters for various countries (Pal & Routray, 2021; Sigmund et al., 2022; Hill et al., 2023; Mendes et al., 2021; Covarrubias & Raju, 2020). Studies emphasize the importance of developing proactive methods to reduce the damages of disasters and prepare for disasters, and developing strong inter-institutional cooperation and governance systems to complement measures in many important areas such as education, health, social security, environment and emergency management. In this respect, it is possible to say that the risk governance approach adopted for earthquakes (Opperhuizen et al., 2020) creates opportunities for earthquake preparedness strategies. When we look at the studies focusing on earthquake risk management in the Turkish sample, we come across suggestions that each institution should have its own strategic plans for risk management (Kocalar, 2023) and adopt integrated disaster risk management (Şahin, 2019; Özler, 2021) in the planning to be implemented by public institutions in the context of earthquake preparedness, and the importance of both coordination of public institutions and cooperation with civil society in combating disasters (Azimli Çilingir & Örçen Güler, 2020). On the other hand, although there are studies on disaster risk management in the literature on earthquakes in Turkey, it is not possible to talk about the existence of holistic studies that address the disaster preparedness of public institutions in the context of the expected Istanbul earthquake within the scope of management and governance. Based on this line of thought, semi-structured interviews were conducted with representatives of 16 public institutions operating in Istanbul. As a result of the analysis of the interview data, the findings obtained regarding the strategic plans of public institutions for earthquake preparedness, their responsibilities in earthquake preparedness, their cooperation with other public or private institutions, non-governmental organizations, universities, media and citizens in earthquake preparedness, their institutional preparations, institution-based technical and infrastructure problems that negatively affect earthquake preparedness, and the most important factors that neg-

actively affect earthquake preparedness in Istanbul and the urgent measures to be taken for Istanbul are presented. The research findings are intended to draw attention to the holistic approach that encompasses governance elements in earthquake risk management and, in this sense, to provide findings for effective strategies to mitigate earthquake impact. The research findings emphasize the importance of the elements of earthquake risk governance mentioned in the study. It is of utmost importance for the expected Istanbul earthquake that inter-institutional cooperation is not limited to training and drills, and that the dialogue between public institutions and other stakeholders of the earthquake, such as the media and civil society organizations, goes beyond the minimum and has an approach that prioritizes coordination and communication. Increasing community resilience against earthquakes within the framework of an effective and holistic risk management is critical to minimizing post-earthquake impacts. In this respect, there is a need to improve earthquake risk management strategies and practices with proactive models that include governance elements.

Giriş

Afetin kayıp ve zararlarını azaltma ya da telafi etme amacı taşıyan afet risk yönetimi (Lavell & Maskrey, 2014, s. 270), riske ilişkin kararlar alarak politikalar geliştiren ve uygulayan sorumlu aktörler olarak kamu kurumlarının rolünü öne çıkarmaktadır. Afet sırasında ve sonrasında oluşma potansiyeli taşıyan barınma, beslenme, sağlık, haberleşme, ulaşım, eğitim vb. gibi pek çok sorun, faaliyet alanları doğrultusunda kamu yönetimini ilgilendiren temel konulardır. Söz konusu sorunların çözümünde kamu yönetiminin alacağı kararlar ve gerçekleştireceği uygulamalar, bireyleri afetin zararlarından koruma noktasında başat konumdadır. Bununla birlikte kamu kurumlarının hedef kitleleriyle olumlu ilişkiler tesis edebilmesi için karar, politika, faaliyet ve hizmetleri kapsamında hedef kitlelerine yönelik araştırmalar gerçekleştirmesi ve çift yönlü simetrik iletişim anlayışını benimsemesi oldukça önemlidir (Boztepe, 2013, s. 58). Bu bakımdan afet risklerinin tespitinin gerçekleştirilmesi, risklerin etkili biçimde yönetilmesine yönelik stratejik planlamaların yapılması ve risk konusunda etkili olan medya, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar gibi aktörlerle iş birliğinin ve iletişimin yürütülmesi kamu kurumlarının sorumluluğunda bir ihtiyaç niteliği taşımaktadır. Nitekim, Smith ve McCloskey'in belirttiği gibi (1998, s. 49) risk iletişimi ve yönetimi kamu kurumları için temel bir konudur ve risk iletişiminin kamu kurumlarının stratejik planları dâhilinde yer alması gerekmektedir. Buradan hareketle, yüksek deprem riski taşıyan İstanbul'un tarihinde yaşanan ve binlerce insanın etkilenmesine neden olan depremler, deprem riskinin yönetimine yönelen çalışmaların önemini vurgular niteliktedir. Özellikle bu önem, beklenen İstanbul depremi bağlamında düşünüldüğünde bir gereklilik hâline gelmektedir. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü; Boğaziçi, İstanbul Teknik ve Ankara Üniversitesinden bilim insanlarının yaptığı çalışma sonucu, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nda uzak olmayan bir gelecekte

7.5 büyüklüğünde deprem beklendiği belirtilmektedir. Almanya merkezli Geomar Helmholtz Okyanus Araştırma Merkezi ise, fayın 7,1 ile 7,4 arasında bir büyüklükte deprem yaratmasının beklendiğini açıklamıştır. Depremi yaşanacağı tarihin bilinmez oluşu, depreme yönelik hazırlıkların önemine vurgu yapmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle beklenen İstanbul depreminin yıkıcı etkilerini önlemeye ve azaltmaya yönelik olarak kamu kurumlarının mevcut hazırlık ve planlama süreçlerinin tespit edilmesinin, bu süreçlerdeki eksikliklerin ve geliştirilebilir yönlerin ortaya konması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Buna ek olarak, kamu kurumlarının risk yönetim durumlarının tespitinin de deprem riskini içeren farklı aktörlerle birlikteliği konusunda gerekli olduğunu söylemek mümkündür. Zira, risk yönetimi, vatandaşlara hizmet sunan devlet, özel sektör ve sivil toplum kurumlarının bütünleşmesini, risk odağında ortak bir temelde karar almalarını ve uygulamalar gerçekleştirmelerini ifade etmektedir (Alam & Rey-Bennett, 2021). Diğer yandan Türkiye’de yaşanan depremlere yönelen alanyazında afet risk yönetimine yönelik çalışmaların varlığı gözlemlense de kamu kurumlarının afete hazırlık durumlarını yönetim ve yönetim kapsamında beklenen İstanbul depremi bağlamında ele alan bütüncül çalışmaların varlığından söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Bu durum aynı zamanda çalışmanın özgün yanını da öne çıkarmaktadır.

Bu düşünce düzleminde hareketle çalışmada, İstanbul’da faaliyet gösteren 16 kamu kurumunun temsilcileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme verilerinin analizi sonunda, kamu kurumlarının deprem hazırlığına yönelik stratejik planlarına, depreme hazırlık hususunda sorumluluklarına, depreme hazırlık noktasında diğer kamu ya da özel kurumlar, sivil toplum kuruluşları, üniversite, medya ve vatandaşlarla iş birliklerine, kurumsal hazırlıklarına, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen kurum bazlı teknik ve altyapı sorunlarına ve İstanbul’da depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenlere ve İstanbul için alınması gereken ivedi önlemlere ilişkin elde edilen bulgular aktarılmıştır. Araştırma bulgularının deprem risk yönetiminde yönetim unsurlarını kapsayan bütüncül yaklaşıma dikkat çekmesi ve bu anlamda deprem etkisini azaltmaya yönelik etkili stratejiler için tespitler sunması hedeflenmiştir. Bulgular doğrultusunda deprem risk yönetimi stratejileri ve uygulamalarının yönetim unsurlarını kapsayan proaktif modellerle iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Afet Riski Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar

Doğal afetlerin önlenemez oluşu, doğal afet riskini odağına alan ve riskin ortaya çıkarak zarar verebilecek bir krize dönüşmesinden önce riske karşı hazırlıklı olabilmeyi içeren risk yönetiminin (Vural vd., 2022, s. 174) önemine odaklanan yaklaşımı vurgular niteliktedir. Bu yaklaşım, O’Keefe ve arkadaşlarının (1976) doğal afetlerin ihtiyatlı planlama anlayışıyla doğallığından arındırılması düşüncesinin benimsenmesi noktasında öne çıkmaktadır. Bu düşünce, bireylerin afet kaynaklı

zarar görülebilirliklerinin dış doğal faktörlerden ziyade iç sosyo-ekonomik özelliklerin bir sonucu olduğunu savunmakla birlikte, yerel ve bölgesel düzeylerde kaynakların kullanımına yönelik kültürel tutumların belirlenmesine ve afetlerin azaltılmasına yönelik stratejilerin kalkınma planlamasına dâhil edilmesine bağlı olan ihtiyatlı planlamayı vurgulamaktadır. Afetlere hazırlanmak, afetlerin yıkıcı etkilerini önlemek, oluşan olumsuz etkileri yönetmek ve afetlerden korunmak için yeterli düzeyde kapasite ve kaynak sağlanması ile ilişkili olarak afet risk yönetimi (Lidskog, 2008), bölgesel ve yerel yönetimleri ve bu yönetimlerin iş birliği içinde olduğu medya, sivil toplum ve vatandaşlar gibi aktörleri doğrudan ilgilendirmektedir.

Risk yönetimi, riskin tanınması ve değerlendirilmesi ile uygun risk azaltma stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasını bütünleştirmekte; iletişim, iş birliği, risk azaltma önlemlerinin belirlenmesi, risk analizinin değerlendirilmesi ve uygulanması görevlerine yönelik politikaların, prosedürlerin ve pratiklerin sistematik bir şekilde uygulanmasını içermektedir (Ibrion, 2018, s. 46). Etkili bir afet risk yönetimi, afet riskinin azalmasını ve hazırlıklı olmanın ve müdahalenin artırılmasını sağlayacağından ve can ile mal kaybını önleyebileceğinden bu yönetimden sorumlu kurumlar arasında her düzeyde etkili biçimde koordine edilmiş çabaları gerektirmektedir (Chong ve Kamarudin, 2018). Ulusal, bölgesel ve yerel kurumların afet yönetimindeki rolü, yerel düzeyde risk azaltmada ciddi önem taşıdığından (Ainuddin vd., 2013), kamu kurumlarının toplum düzeyinde uygulanan afet riskini azaltma faaliyetlerinin hayati rolü üzerinde durmak oldukça önemli görülmektedir. "Afet tehdidi karşısında devletin afet risklerinin önlenmesi ve afetten kaynaklanan zararların azaltılması şeklinde ifade edilebilecek bir koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük ise devletin en temel varlık sebebi olan kişilerin can ve mal güvenliğini koruma yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır" (Yurtcanlı Duymaz & Kahveci, 2023, s. 345). Bu bakımdan mevcut afet risk azaltma ve yönetim planlarını, kurallarını ve yönetmeliklerini anlamak, afet risk yönetimini iyileştirmek ve etkili müdahale ve iyileştirme için hazırlığı artırmak açısından oldukça önemli görülmüştür (Rijal vd., 2020).

Afet risk yönetiminin alt alanlarından biri olarak deprem risk yönetimi de afete hazırlık, müdahale ve iyileştirmenin çeşitli yönlerini kapsayan çok yönlü bir alan olarak öne çıkmaktadır. Zira, depremler dünyadaki en tehlikeli jeolojik olaylardan biri olarak neredeyse her yıl çeşitli bölgeleri etkilemekte, zamanlamasının öngörülmesi mümkün olmamaktadır. Depremi öngörülemez bir afet olması beraberinde hazırlık yapılamayacağı yaygın inancını getirirse de Shaw ve arkadaşlarının (2004) da vurguladığı üzere deprem nedeniyle oluşması muhtemel zarar ve kayıpları azaltmanın en önemli yolu etkili hazırlıktır. Deprem risk yönetimine odaklanan çalışmalar (Dowrick, 2003; Oral vd., 2015; Ibrion, 2018; Freddi vd., 2021), deprem riskinin sismik analizinden sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel risklerine yönelen çerçevede hazırlığa ilişkin çeşitli vurgularda bulunmaktadır.

Deprem hazırlığı çalışmaları, deprem durumunda etkili bir şekilde müdahale etmek için gerekli kaynakların mevcut olmasını ve müdahale etmek zorunda kalanların bu kaynakları nasıl kullanacaklarını bilmelerini sağlamayı amaçlamak-

tadır. Bu bakımdan, hazırlıklı olmayı sağlamak üzere planlama süreçlerinin geliştirilmesi; afet planlarının oluşturulması, etkili müdahale için gerekli kaynakların stoklanması ve afetle ilgili görevlerin etkili bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak için de beceri ve yetkinliklerin geliştirilmesi bir gereklilik olarak görülmektedir (Oral vd., 2015, s. 22). Afet çalışmalarında odaklanılan bu gereklilikler doğrultusunda altı çizildiği üzere, afet sonrası aşamanın zararlarını azaltmak, afet öncesi yönelime sahip çok aktörlü ve deprem öncesi hazırlığı içeren kapsayıcı bir afet yönetimine ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda Okada (2004), bütünlük afet risk yönetimine dikkat çekmektedir. Bütünlük afet risk yönetimi, afeti ilgilendiren disiplinlerin iş birliğine dayanmaktadır. Dolayısıyla riskin analizi, değerlendirilmesi ve afet riskine yönelik önleyici hazırlıkların yapılması, söz konusu yönetimin riskin sorumluluğunu alan aktörleri kapsayan bütüncül bir bakış açısını içerdiğini göstermektedir (Wouter Botzen vd., 2019, s. 289). Depreme yönelik risk yönetimi stratejilerine konu olan yönetim biçimlerinden biri de bütünlük afet risk yönetimine benzer bir yaklaşım sunan afet risk yönetimidir.

Yönetişim, “klasik yönetim yapılarıncı tek taraflı olarak belirlenen ilişkiler yerine çok aktörlü ve etkileşimli ilişkileri içeren ve birlikte yönetme, birlikte düzenleme ve kamu-özel sektör ortaklığı felsefesine dayalı bir yönetim süreci” (Sobacı, 2007, s. 222) olarak tanımlanmaktadır. Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik özelliklerine dayanan yönetimle birlikte yönetsel kararların ve kamusal politikaların tek aktör tarafından merkezî bir yapıda oluşturulması, dikey iletişim tarzı sonucu karar ve politikaların ortaya çıkması durumu sona ermiştir (Boztepe, 2014, s. 96). Bununla birlikte yönetim konusu afet riski açısından da önemli bir kavram olarak öne çıkmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), afet riskine yönelik yaklaşımlarda küresel atılımlara hız kazandırmıştır. Buna göre, afet riskinin yönetilebilmesi için afet risk yönetişimini güçlendirmek önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır. İlgili çerçevede risk yönetişiminin boyutları aşağıdaki gibi özetlenmiştir (UCLG-MEWA, 2015, s. 22):

“Etkin afet risk yönetimi için ulusal, bölgesel ve küresel seviyelerde afet risk yönetişimi büyük öneme sahiptir. Sektörler içinde ve arasında açık bir vizyona, planlara, yeterliliğe, rehberliğe ve koordinasyona, aynı zamanda ilgili paydaşların katılımına ihtiyaç duyulmaktadır. Önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme ve rehabilitasyon için afet risk yönetişimini güçlendirmek bu nedenle gereklidir ve afet risk azaltma ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili araçların uygulanması için mekanizmalar ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve ortaklık teşvik edilmelidir.”

Dolayısıyla, afet risk yönetişimi de “afet ve iklimle ilgili riskleri yönetmek ve azaltmak için kamu yetkilileri, kamu görevlileri, medya, özel sektör ve sivil toplum topluluk, ulusal ve bölgesel düzeylerde iş birliği yapma biçimi” olarak anlaşılmaktadır (UNDP, 2015). Afet risk yönetiminin sosyal, siyasi, ekonomik ve çevresel boyutlarını kapsayan afet risk yönetişimi, Surianto ve arkadaşlarına göre, gelişmekte olan

ülkelerde afet riski yönetimine yönelik sistematik bir yaklaşım sunmakta ve afetlerin yarattığı zorlukları ele almak için kapsamlı yönetim stratejilerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu bakımdan, afet risk yönetişiminin kamu kurumlarının doğal afetlere yönelik direnç oluşturma stratejileri için önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür (Shi, 2012). Diğer yandan Alam ve Rey-Bennet (2021, s. 3), afet riskini etkili bir şekilde yönetmek için kapsamlı stratejilere duyulan ihtiyacı vurgulayarak afet risk yönetişiminin unsurlarını aşağıdaki tabloda yer aldığı gibi özetlemiştir:

Tablo 1: Afet risk yönetişiminin unsurları

Hesap verebilirlik	Hesap verebilirlik, afet risk yönetişimi ilkelerinin uygulanmasında sorumluluk almak anlamına gelmektedir.
Katılımcılık	Tüm paydaşların farklı afet risk yönetimi döngülerine katılımını içermektedir.
İş birliği	İş birliği, ilgili idari ve hizmet sunumu düzenlemeleri ile birlikte merkezi olmayan ve esnek yapıları vurgulayan ağa bağlı koordinasyon, iş birliği ve ortaklıklar afet risk yönetişiminin uygulanması anlamına gelmektedir.
Şeffaflık	Şeffaflık, afet risk yönetimi paydaşlarının birimler arası organizasyona ve hizmet ettikleri topluma karşı hesap verebilir olmaları anlamına gelmektedir. Hesap verebilirlik, hizmetlerin şeffaf bir şekilde sunulmasında önemli bir rol oynamaktadır.
Bilgi Paylaşımı	Farklı afet risk yönetimi döngüleri sırasında farklı departmanlar ve topluluklar arasındaki resmi ve gayriresmî kanallar aracılığıyla bilgi paylaşımını içermektedir.
İletişim	Farklı departmanlar ve topluluklar arasında sık ve açık iletişim hatları, afet risk yönetimine yardımcı olmaktadır.
Ortak karar alma	İyi tanımlanmış ve karşılıklı mutabık kalınmış hedeflere yönelik kararlar almak ve bu hedefleri uygulamak için yatay-dikey aktörlerin aktif katılımını içermektedir.
Liderlik	Güçlü liderlik, kuruluşlar ve toplum arasındaki iş birliğine dayalı bir sürece meşruiyet ve güvenilirlik katmaktadır.
Kaynak Paylaşımı	Afet risk yönetimi üzerinde çalışırken farklı birimlerin kaynaklarının paylaşılması, herhangi bir bireyin veya ekibin tek başına üretebileceğinden daha büyük bir etki yaratılmasına yol açabilmektedir.

Afet riski yönetimi, çeşitli ülkeler açısından farklı afetler kapsamında ele alınmıştır (Pal & Routray, 2021; Sigmund vd., 2022; Hill vd., 2023; Mendes vd., 2021; Covarrubias & Raju, 2020). Çalışmalar, afetlerin zararlarını azaltmak ve afetlere hazırlanmak için proaktif yöntemlerin geliştirilmesi, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, çevre ve acil durum yönetimi gibi birçok önemli alanda tedbirleri tamamlamak üzere, kurumlar arası güçlü iş birliği ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesine önem atfetmektedir. Bu bakımdan, deprem özelinde benimsenen risk yönetim (Oppehuizen vd., 2020) yaklaşımının da depreme hazırlık noktasında yürütülecek stratejiler için fırsatlar yarattığını söylemek mümkündür.

Türkiye örneğinde deprem risk yönetimine odaklanan çalışmalara bakıldığında, kamu kurumlarının depreme hazırlık bağlamında uygulayacağı planlamalarda, her kurumun risk yönetimine dair kendi stratejik planlamalarının bulunması (Kocalar, 2023) ve bütünlüklü afet risk yönetiminin benimsenmesi (Şahin, 2019; Özler, 2021) gerektiğine ve afetle mücadelede kamu kurumlarının hem kendi koordinasyonlarının hem de sivil toplum ile iş birliklerinin önemine (Azimli Çilingir & Örcen Güler, 2020) yönelik önerilerle karşılaşılmaktadır.

Beklenen İstanbul Depreminde Kamu Kurumlarının Hazırlığı Üzerine

Kuzey Anadolu fay hattının etki alanında bulunan İstanbul, tarih boyunca fiziksel ve sosyal boyutlarda zararlara yol açan çok sayıda deprem yaşamıştır. Yakın tarihte İstanbul'u etkileyen en yıkıcı depremlerden biri olarak kayıtlara geçen 7,4 şiddetine ulaşan 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nde, 18 bin 373 kişi hayatını kaybetmiş ve 48 bin 901 kişi yaralanmış; ekonomiden sosyal yaşama ulaşımdan haberleşmeye ciddi olumsuz etkiler söz konusu olmuştur (BBC, 2019).

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü; Boğaziçi, İstanbul Teknik ve Ankara Üniversitelerinden bilim insanlarının yaptığı çalışma sonucu, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nda uzak olmayan bir gelecekte 7,5 büyüklüğünde deprem beklendiği belirtilmektedir. Almanya merkezli Geomar Helmholtz Okyanus Araştırma Merkezi ise, fayın 7,1 ile 7,4 arasında bir büyüklükte deprem yaratmasının beklendiğini açıklamıştır. Bu beklentilerin 2030 yılına kadar gerçekleşme ihtimali ise %65 ile %42 arasında değişiklik göstermektedir. İstanbul'un demografik yapısı ve buna bağlı dönüşen arazi yapısı deprem konusunda korkutan bir manzarayı gözler önüne sermektedir. Aşırı ve plansız nüfus artışı, yurt içi ve yurt dışından alınan göçler, İstanbul'u sosyal ve ekonomik zarar görebilirliğin yüksek olduğu iller arasına taşımıştır (Özceylan ve Coşkun, 2012). İstanbul sahip olduğu ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim vb. özellikler nedeniyle deprem riskine yönelik hazırlıklı olma hâlinin sağlanması gereken bir şehir olarak dikkat çekmektedir. Özhan Koçak ve Koçak (2016, s. 16), İstanbul'un Türkiye'nin diğer şehirlerinden ayıran en önemli özelliği olarak "küresel sermayeye eklemlenmesinde öncelikli bir konuma sahip olması, aynı zamanda neoliberal 'dünya kenti' kriterlerini taşıma potansi-

yeli"ni işaret etmiştir. Şehir, iktisadi büyüklük açısından dünyada 34. sırada yer almaktadır. İstanbul'un Türkiye açısından ekonomik olarak önemi bilinmektedir. Ekonomik boyutta sahip olduğu önemin yanı sıra İstanbul'un kültürel, sosyal, stratejik, eğitimsel, coğrafik, tarihî yönlerden de sahip olduğu önem İstanbul'a yönelik afet riski yönetiminin önemine gerekçe oluşturmaktadır. Tarihî, ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan Türkiye için merkezî bir konum teşkil eden İstanbul dünyanın önde gelen şehirlerinden birisidir. 15 milyonu aşkın nüfusu ile sadece Türkiye'nin değil, Avrupa'nın en büyük şehri olup dünyanın en kalabalık şehirleri arasında 16. sırada yer almaktadır. Coğrafi açıdan Avrupa ile Asya arasında bir köprü konumunda ve Karadeniz ile Akdeniz'i birleştiren bir noktada oluşu şehrin bin yıllar boyunca farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmasının ve stratejik açıdan önem taşımasının başlıca sebebidir.

Türkiye'de afet yönetim sistemi, afetle ilişkili yetki ve sorumlulukların tek bir çatı altında toplanması amacıyla 2009 yılında Başbakanlığa ve 2018 yılında ise İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurumsal boyutta Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'ın birinci derece sorumlu olduğu bir yapılanmaya geçiş yapmıştır. Bu yapılanma sürecinde 1999 Marmara Depremi sonrasında takiben afet yönetiminde risk odaklı yaklaşıma doğru adımlar atılmaya başlanmış, uluslararası politikalara uygun düzenlemeler yapılmaya başlanmış ve stratejik planlama çalışmaları yürütülmüştür (Genç, 2023, s. 26). Bütünleşik afet yönetim sistemi yaklaşımını sürdürdüğünü belirten AFAD, illerde doğrudan valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve 11 ilde bulunan Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir (AFAD, 2024a). AFAD'ın afet yönetimine yönelik hazırladığı planlar, 2019-2023 Stratejik Plan, Türkiye Afet Mücadele Planı (TAMP), Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), Ulusal Radyasyon Acil Durum Planı (URAP) ve İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP)'dır. Sendai Çerçeve Belgesinde yer alan ve uluslararası kabul gören stratejik öncelikleri temel alan TARAP, "Afet risklerini en aza indirebilmek için afetler olmadan gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri bir süreç dâhilinde sorumluları ve sorumlulukları ile birlikte tanımlayan sürdürülebilir bir plan" (TARAP, ty) olarak tanımlanmıştır. İRAP İstanbul ise, temel amaç ve hedefler doğrultusunda farklı tehlike başlıkları altında eylemleri ve bu eylemlerin sorumlu kurum, destek kurum ve kuruluşlarınca izleme ve değerlendirmesinin nasıl yapılması gerektiği konusunda bilgi vermektedir (İRAP, ty). Söz konusu planlamalarda tüm kamu kuruluşları, özel sektör paydaşları ve üniversitelerin iş birlikleri öne çıkmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise İstanbul Deprem Master Planı, İstanbul Deprem Seferberlik Planı, Deprem Hızlı Müdahale ve Erken Uyarı Sistemi, Enkaz Yönetim Planı ve Depreme ilişkin ilçe kitapçıkları çalışmalarında bulunmuştur. Bu planlar, belediyenin AFAD, diğer yerel yönetimler, bağlı kuruluşlar ve iştirakleriyle çeşitli çalışmalarını içermektedir.

Amaç ve Yöntem

İstanbul depremi için bütünleşik afet yönetimi gereklilikleri doğrultusunda ilerlemek yüksek önem taşımaktadır (Yurtcanlı Duymaz & Kahveci, 2023). Buradan hareketle çalışma, Türkiye'nin afet risk yönetim planları çerçevesinde çeşitli çalışmalar yürüten kamu kurumlarının İstanbul depremi özelindeki hazırlıklarına odaklanmaktadır. Çalışma dâhilinde kamu kurumlarının deprem riskine ilişkin aldıkları kararlar, geliştirdikleri politikalar ve depreme yönelik yönetim stratejileri ile uygulamalarının saptanması amacına odaklanılmaktadır. Ek olarak, çalışmadan elde edilen verilerin bu çalışmanın üretildiği TÜBİTAK projesi kapsamında sunulacak risk iletişim modelinin geliştirilmesi amacına hizmet etmesi de amaçlanmıştır. Dolayısıyla çalışmanın hedefi, kamu kurumlarının deprem riskine ilişkin gerçekleştirdikleri faaliyetlere yönelik kapsamlı verilere ulaşmaktır. Bu doğrultuda çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

AS1. Kamu kurumları deprem hazırlığında hangi stratejik planları yürütmektedir? Kurumların kendilerine özgü stratejik planları bulunmakta mıdır?

AS2. Kurumların risk yönetimindeki iş birliklerinin kapsamı nedir?

AS3. Kurumsal sorumluluk ve kurumsal hazırlık kapsamı nedir?

AS4. Kurumlara göre İstanbul'da depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenler ve İstanbul depremi için alınması gereken en ivedi önlemler nelerdir?

Söz konusu araştırma soruları kapsamında çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile konuya ilişkin detaylı veriler toplanmıştır. Veri toplama aşamasına geçilmeden önce İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan etik kurul onayı (Tarih: 14.09.2021, Sayı no: 466219) alınmıştır. Görüşme yapılacak kamu kurumlarının belirlenmesinde benimsenen stratejiler ve veri toplama süreci aşağıda aktarılmıştır.

Çalışmanın İstanbul iline odaklanması nedeniyle araştırma evrenini, Bakanlıklara ve belediyelere bağlı müdahale ve koordinasyon birimleri, İstanbul'da faaliyet gösteren yerel yönetimler (kaymakamlıklar ve ilçe belediyeleri) ve belediye işbirlikleri oluşturmaktadır. Deprem paydaşlarının kurumlar arasındaki yönetim boyutlarını anlamak açısından önemli veriler sunacağı düşüncesinden hareketle, araştırmaya katılmayı kabul eden 16 kamu kurumunun temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşme talepleri, tüm kurumlara İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü aracılığıyla telefon yoluyla ulaştırılmış, ayrıca bu kurumlara bilgilendirme metni ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları e-posta ile gönderilmiştir. Bu iletişim sürecinde deprem riskinin önemli paydaşları arasında yer alan telekomünikasyon şirketlerine de görüşme talepleri iletilmiş fakat olumlu bir sonuç elde edilememiştir.

Toplamda 16 kamu kurumuyla görüşme yapılmıştır. Her kurumdan bir kurum temsilcisi ile görüşülmüştür. Kurum ve kurum temsilcisi bulgular kısmında, Tablo 2'deki sıralamadan bağımsız olarak K1, K2, K3 ... K16 şeklinde isimlendirilerek anonimleştirilmiştir.

Tablo 2: Görüşülen Kurumlar Listesi

1	T. C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
2	İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Afet Koordinasyon Merkezi (AKOM)
3	İstanbul İtfaiyesi
4	İBB Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
5	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT)
6	İstanbul Su ve Kanalizasyon Dairesi'nin (İSKİ)
7	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) 5. Bölge Müdürlüğü
8	İstanbul İl Müftülüğü
9	Bağcılar Kaymakamlığı
10	Esenyurt Kaymakamlığı
11	Küçükçekmece Kaymakamlığı
12	Maltepe Kaymakamlığı
13	Bağcılar Belediyesi
14	Küçükçekmece Belediyesi
15	Üsküdar Belediyesi
16	Pendik Belediyesi

Veri toplama süreci tamamlandığında, araştırmacılar tarafından görüşmelerin transkripti gerçekleştirilmiş ve böylece veri seti oluşturulmuştur. Toplanan verilerin analizi için, metinsel konunun derinlemesine okunmasını, ilgili kısımlarının analitik kategoriler hâlinde yeniden düzenlenmesini ve analiz edilen metnin anlamları ve kullanımları ile ilgili yorumlar ve çıkarımlar oluşturulmasını içeren nitel yaklaşıma dayanan içerik analizi (Krippendorff, 2019, s. 410) tercih edilmiştir. Bu yaklaşımdan hareketle kodlama prosedürü yürütülürken Drisko ve Maschi'nin (2016, ss. 72-76) tümevarımsal yorumsayıcı içerik analizini ve çağrışımsal kodlamayı temel alan yol haritası dikkate alınmıştır. Buna göre, (1) Veri seti, araştırmacılar tarafından yinelenmeli olarak okunmuş ve geçici kod listeleri üzerinde çalışılmıştır. (2) Kod listesinin oluşturulması amacıyla depreme hazırlık noktasında öne çıkan bağlamların anlamını yansıtacağı düşünülen temalar konusunda uzlaşya varılması için bir oturum gerçekleştirilmiştir. (3) Uzlaşya varılan kod listesi doğrultusunda kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Kodlayıcılar kodlama süresince çeşitli etiketlemeler yaparak

ikinci uzlaşma oturumu için notlar almıştır. (4) İkinci oturumda tutarlılığı sağlamak amacıyla kod listesi, "stratejik plan", "iş birliği", "kurumsal hazırlık", "teknik ve altyapı sorunları", "olumsuz etkileyen en önemli etkenler ve ivedi önlemler" temaları bağlamında rafine edilmiştir.

Araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak üzere çeşitli stratejiler benimsenmiştir. Araştırma soruları deprem ve kamusal hazırlık ilişkisine odaklanan alanyazını dikkate alınarak oluşturulmuştur. Kodlamaların konu bağlamı gözeticilerle tutarlılığının sağlanması amacıyla kod listesi araştırmacıların uzlaşması doğrultusunda yapılandırılmıştır. Ek olarak, araştırmacılar arasında kodlama süresince iki farklı oturum gerçekleştirilmiş ve kodlamanın söz konusu uzlaşma çerçevesinde tamamlanması sağlanmıştır. Bulgular yorumlanırken analiz edilen görüşmelerden doğrudan alıntılara yer verilmiş ve araştırma sonucu, ilgili alanyazınından referanslarla yorumlanmıştır.

Bulgular

Kamu kurumlarından temsilcilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, kurumların depreme hazırlığa yönelik stratejik planları, diğer kamu ya da özel kurumlar, sivil toplum kuruluşları (STK), medya ve vatandaşlarla iş birlikleri, deprem konusundaki kurumsal hazırlıkları, kurum bazlı teknik ve altyapı sorunları, depreme hazır olma durumunu etkileyen olumsuz etkenler yönündeki ve İstanbul depremi için alınacak önlemlerde en etkili ve önemli unsurlara yönelik görüş ve değerlendirmeleri aşağıdaki başlıklar altında aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Deprem Hazırlığına Yönelik Stratejik Plan

Afet riski yönetiminin ve iletişiminin temel bileşenlerinden biri olarak stratejik plan (Smith & McCloskey, 1998), riskin planlanması ve önlem alınması noktasında önem arz ederken, aynı zamanda kurumlarda demokratik, katılımcı, şeffaf bir yönetim ortamının sağlanması ve kurumun diğer tüm paydaşlarıyla kuracağı ilişkilerin de sağlam bir temele sahip olması açısından (Demirkaya, 2023, s. 6) kritik bir role sahiptir. Buradan hareketle katılımcıların depreme hazırlık noktasında çeşitli kurumsal stratejik planları benimsediği fakat bu stratejik planların ağırlıklı olarak merkezî planları kapsadığı tespit edilmiştir. Örneğin, K12, depreme özel bir stratejik plan hazırlamadıklarını, merkezî planlara entegre olduklarını iletmiştir. K1, kurumun deprem hazırlığına yönelik stratejik planının, merkezî planlara entegre olduğunu aktarmıştır. Ayrıca K1, bu planlara ek olarak kendi bünyelerinde hazırladıkları plan kapsamında yapılan çalışmaları, "deprem ve diğer afetlere ilişkin tehlike ve risk analizleri, risk azaltma eylem planları, kentsel dönüşüm proje uygulamaları, eğitim bilgilendirme çalışmaları" şeklinde ifade etmiştir. K7, kurumun deprem hazırlığına yönelik tüm stratejik planlarını, "Ulusal Deprem Stratejik Eylem Planı (UDSEP - 2023 Yol Haritası)" başlıklı plan doğrultusunda aktarmıştır. Bu planın, "depremlerin neden olabilecekleri fiziksel, ekonomik, sosyal, çevresel ve politik zarar ve kayıpları önlemek veya etkilerini azaltmak ve depreme dirençli, güvenli, hazırlıklı ve sürdürülebilir

yeni yaşam çevreleri oluşturmak” amacı taşıdığı belirtilmiştir. Benzer şekilde K2, stratejik planlarının Türkiye Afet Müdahale Planı’na (TAMP) entegre olarak her yıl güncellendiğini belirtmiştir. Ayrıca, TAMP içinde en çok aktif görev alan kurumlardan biri olduklarını ve yalnızca müdahale değil risk azaltmayı da kapsayan afet yönetiminin bütün aşamalarında olduklarını vurgulamıştır. K8, merkezî stratejik planlara çözüm ortağı olarak destek hizmetleri ile entegre olduklarını aktarmıştır. Üç farklı hizmet grubuna dâhil olarak bu planlarda faaliyet yürüttüklerini belirtmiştir. Yine, K13, ilgili bakanlığın verdiği sorumluluklar kapsamında hareket etmekte olduğunu belirtmiştir. Eylem planları dâhilinde bağlı buldukları birimlerin depreme ilişkin koordinasyon ve bilgi akışından sorumlu olduklarını iletmiştir. K11, İRAP ve TAMP dışında Kentsel Dönüşüm Stratejik Planı’nın varlığından söz etmiştir. Bu kapsamda depreme hazırlık faaliyetlerinin yürütülmekte olduğunu belirtmiştir. K6 ve K9, deprem hazırlığına yönelik stratejik planlarının bulunduğunu belirtmekle birlikte bu planın, faaliyet alanlarını kapsayan afet müdahale planı çerçevesinde yürütülen çalışmalarda, kamu kurum ve kuruluşlarının iştirakiyle 12 çalışma grubunun oluşturulduğunu aktarmıştır.

Öte yandan katılımcıların kuruma özgü hazırlanan ve deprem riski kapsamında yürütülen stratejik planlarının olmadığı ancak birtakım ek uygulamaların yürütüldüğü görülmektedir. Örneğin, K3, deprem hazırlığına yönelik kurum özelinde bir stratejik planın bulunmadığını belirtmiştir. Ek olarak, İl Afet Azaltma Planı’na (İRAP) entegre olduklarını ifade etmekle birlikte, olası İstanbul depremine ilişkin çeşitli etki odaklı projeler ve bir haberleşme planı üzerinde çalıştıklarını aktarmıştır. K9 ve K15, deprem hazırlığına yönelik kurum özelinde bir stratejik planlarının bulunmadığını, TAMP kapsamında her yıl güncellenen afet müdahale planına uyumlu çalışmalar yürüttüklerini belirtmiştir. K15, bu plana entegre biçimde arama kurtarma çalışma grubu planı, enkaz çalışma grubu planı ve hasar tespit çalışma gruplarının bulunduğunu ifade etmiştir. K5, kuruma özel depreme hazırlık çerçevesinde bir stratejik planlarının bulunmamasıyla birlikte, TAMP’a çözüm ortağı ve arama kurtarma noktasında destek çözüm ortağı olarak iki önemli görevle dâhil olduklarını aktarmıştır. Ayrıca İstanbul’da yaşanacak afetlerde kendi yönetim ve haberleşme sistemlerinin aktif olduğunu ve hızlı bir şekilde müdahale edebileceklerini belirtmiştir. K10, kurumun deprem hazırlığına yönelik özel bir stratejik planı bulunmadığını ifade etmiş ancak acil durum ve müdahaleye yönelik prosedürler ve yönetmelikleri bulunduğunu eklemiştir. Ayrıca, “kurumsal risk yönetimi kapsamında acil durumlar ve doğal afetlere yönelik riskler ve bu riskleri azaltmak için gerekli olan önlemler tanımlandığını, tüm riskler ve önlemlerin yılda en az bir kere gözden geçirildiğini” bildirmişlerdir. K16, deprem hazırlığına yönelik kurum özelinde bir stratejik planının bulunmadığını belirtmekle birlikte kurumun merkezî planlara entegre olduğunu vurgulamıştır. Depreme hazırlık amacıyla yapılan çalışmalarını ise şöyle ifade etmiştir:

“Toplanma alanları belirlenmiş, personellere eğitimler verilmiştir ve belirli dönemlerde tatbikatlar yapılmaktadır. Bu kapsamda arama

kurtarma ekibi oluşturularak ekip üyelerinin ilgili tüm eğitimleri tamamlaması sağlanmıştır. Ayrıca arama kurtarma ile ilk yardım faaliyetlerinde kullanılmak üzere kurtarma araçları ve kurtarma botu da mevcut durumdadır. Deprem toplanma alanlarının belirlenmesi ve tabelalandırma işlemleri ile bağlantılı olarak dijital ortamda sürekli güncellenmesi faaliyetleri yürütülmektedir.”

K14, deprem hazırlığına yönelik kurum özelinde bir stratejik planının bulunmadığını belirtmekle birlikte kurumun olası bir afete karşı hazırlık için hasarlı binaların tespiti, tatbikatlar, afet bilinci seminerleri, toplanma alanları, tahliye, barınma, enkaz kaldırma gibi afete ilişkin planlamalar ve çalışmaların yürütüldüğünü ifade etmiştir. Bunlara ek olarak, katılımcılardan yalnızca K4 kuruma özel stratejik plana yönelik detaylardan bahsetmiştir. K4, arama kurtarma ekiplerinin (bir arama kurtarma eğitilmiş köpek ve arama kurtarma aracını da içeren) bulunduğunu, bağlı buldukları birimlerin koordinasyonunda çalıştıklarını aktarmıştır. Ayrıca deprem hazırlıklarını ilgili ulusal ve yerel planlara uygun olarak planladıklarını belirtmiştir. K4'ün deprem konusunda uzman insan ve eğitilmiş hayvan gücünden yararlanmasının depreme hazırlık noktasında güçlendirici bir yönü oluşturduğu görülmektedir.

Kurumların Depreme Hazırlık Noktasında Diğer Kamu ya da Özel Kurumlar, STK'lar, Üniversite, Medya ve Vatandaşlarla İş Birliği

Kurumların beklenen İstanbul depremine yönelik hazırlıklarını kapsayan ifadelerinden yola çıkarak diğer kamu kurumları ya da özel kurumlar, sivil toplum kuruluşları, üniversite, medya ve vatandaşlarla kurdukları iş birlikleri tespit edilmiştir. Buna göre, kamu kurumlarıyla iş birliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin, K10, merkezî kamu kurumları ve birimleriyle doğal afet ve acil durumlar için iş birlikleri yaptıklarını aktarmaktadır. Yine, K13, K4, K11 ve K8, iş birliklerini bağlı buldukları bakanlıklar ve yerel yönetimlerle yürüttüklerini belirtmiş ve kurumlar arası koordinasyonu da yeterli bulduklarını aktarmıştır. K5 ise kamuya bağlı müdahale ekipleriyle iş birlikleri yaptıklarını aktarmıştır.

Kurumların iş birliğini içeren çalışmalarına bakıldığında bu çalışmaların ağırlıklı olarak eğitimler ve tatbikatlar çerçevesinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu durumu öne çıkarır biçimde, K16, her yıl yenilenen planlama ile tüm yıl boyunca kamu ve özel kurumlarda temel afet bilinci eğitimleri vermekte ve deprem tatbikatları gerçekleştirmekte olduklarını aktarmıştır. Ayrıca kurumun yayın organlarından belirli periyotlarda depremlere hazırlık eğitimleri içeren videoların yayınlandığını ve bilgilendirme sms'leri atıldığını belirtmiştir. Bir STK ile imzaladıkları protokol ile faaliyet alanlarında ikamet eden vatandaşlardan mahalle afet gönüllüsü ekipleri oluşturulduğunu belirten K16, kurumlar arası koordinasyonun yeterli olduğunu ve fakat daha da iyi olması için karşılıklı fikir alışverişinde olduklarını vurgulamıştır. K1, 2022 yılı içerisinde çeşitli yaş gruplarında yaklaşık 50 bin kişiyle afet farkındalık etkinlik ve eğitimleri düzenlediklerini ve bu çalışmaların devam ettiğini aktarmıştır.

K14, iş birliğine dair çalışmalarını, çeşitli kurumlarda yapılan tatbikatlar olarak aktarmakta ve kurumlar arası koordinasyonu yeterli bulmaktadır. Benzer şekilde, K12, merkezî kamu kurumlarıyla iş birliği sağlayarak okullarda eğitimler verildiğini belirtmekte ve kurumlar arası koordinasyonu yeterli bulmaktadır. K5, arama kurtarmada faaliyet gösteren kurum ve STK'lar ile eğitim ve tatbikatlar düzenleme konusunda iş birliklerinin mevcut olduğunu belirtmektedir. K15 ise kurumlar ve okullarda arama kurtarma, yangın, afet bilinci eğitimleri verilmekte olduğunu aktarmıştır. Koordinasyonun ise faaliyete yönelik yazılı süreçlerle sağlandığı belirtilmiştir.

Tüm bunların yanı sıra, etkili ve bütünlük risk yönetiminin kamu yetkilileri, kamu görevlileri, medya, özel sektör ve sivil toplumun topluluk, ulusal ve bölgesel düzeylerde iş birliği yapma biçimi ile doğrudan ilişkili olduğu (UNDP, 2025; Wouter Botzen vd., 2019) düşünüldüğünde katılımcılardan yalnızca K7, K9 ve K6'nın özel sektör, üniversiteler ve vatandaşlarla ve K6'nın medya ile iş birliği içinde olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, K7, en geniş iş birliği ağına sahip olan kurumlardan biri olduğunu vurgularken, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve STK ile pek çok çalışma yürüttüklerini ifade etmiştir. K3, depreme ilişkin çalışmalarının yanı sıra bilim insanları ile aktif bir proje yürüttüklerini ifade etmektedir. K9, diğer kamu ya da özel kurumlar, STK'lar, medya ve vatandaşlarla depreme hazırlık amaçlı yürüttükleri çalışmalardan bahsetmektedir. Bu çalışmaların genel olarak personel çalıştıran tüm iş yerlerine sivil savunma planları hazırlanması ve takibi, vatandaşlar için temel afet bilincine yönelik afişler yapılması ve broşür dağıtılması, okullarda deprem anı ve tahliye tatbikatı şeklindedir. K6, diğer kamu ya da özel kurumlar, STK'lar, medya ve vatandaşlarla depreme hazırlık amaçlı çeşitli çalışmalar yürüttükleri belirtmiş fakat bu çalışmaları detaylandırmamıştır.

Diğer yandan, katılımcıların kurum içi ve kurumlar arası iş birliğini yetersiz bulduğu görülmektedir. Örneğin, K2, deprem risk azaltma çalışmalarına ilişkin olarak deprem eğitiminde farklı kurumlarla iş birlikleri yaptıklarından söz ederken depreme hazırlık noktasında kurum içi ve kurumlar arası iş birliğinin yetersiz olduğunu aktarmıştır. Kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliğini birlikte çalışma kültürünün yaygın olmamasına dayandırmıştır. Bu noktada, depreme dirençli kamu yönetimi için kurum içindeki eğitimlerin, farkındalıkların sürdürülebilir biçimde ilerlemesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra K1, "Afet riski taşıyan metropolümüzün sürdürülebilir bir afet dirençliliği kazanması için daha yoğun bir iş birliğine ve daha iyi bir koordinasyona ihtiyaç duyuyoruz" ifadesiyle deprem paydaşları arasındaki koordinasyonu yetersiz olarak değerlendirmektedir. Nitekim K5, kurumlar arasındaki iş birliğinin yeterli olabilmesi için deprem konusunda faaliyet gösteren kurumların birbirlerinin imkân ve yeterliliklerinden haberdar olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu anlamda kurumların sahada daha geniş tatbikatlarla iş birliğinde olmasının önem arz ettiğini vurgulamaktadır.

Kurum Çalışanlarının Depreme Hazırlığı/ Deprem Konusunda Kurumsal Hazırlık

Kamu kurumlarının depreme yönelik kurumsal hazırlıklarına bakıldığında,

hazırlıkların ağırlıklı olarak personel eğitimleri ve kurum içi iletişim ve haberleşme çerçevesinde ilerlediği görülmektedir. Örneğin, K7, kurumdaki tüm çalışanları, depreme yönelik bilgilendirme ve hazırlıklı olma konusundaki çalışmalarını, "Tüm personelimize oryantasyon başta olmak üzere hazırlayıcı, mesleki, kişisel gelişim, afet bilinci, ilk yardım vb. eğitimler verilmekle beraber her yıl içerisinde hizmet içi eğitimlerde gerçekleştirilmektedir." şeklinde aktarmaktadır. Depreme hazırlık noktasında kurumsal iletişim için ise kurumun belirli bir standarda sahip olarak, tüm personelin olası bir afet sonrasında haber beklemeksizin görev yerlerine gelmesini sağladığını ve bunun yanı sıra telsiz, telefon, SMS vb. gibi iletişim kanallarının da mevcut olduğunu belirtmiştir. K8, afet farkındalık eğitimleri ve tatbikatların gerçekleştirildiğini iletmiştir. K2, kurum personeline gerekli eğitimlerin verildiğini fakat eğitimlerde sürekliliğin oldukça önemli olduğunu ve kurumdaki personel sayısı göz önünde bulundurulduğunda eğitimlerin sürekli olmamasının, bu eğitimlerin fayda sağlamasına bir engel oluşturduğunun da altını çizmiştir. Aynı zamanda sadece kurum bünyesindeki personele değil, personellerin ailelerine de deprem eğitimi verilmesi gerektiğini aktarmıştır. Ayrıca, kurumlar arası ve kurum içi iletişimin uydu telefonları ve telsizlerle sağlanmasını planladıklarını belirtmiştir. K1, kurumsal hazırlıklarını, merkezî planlar kapsamında yürüttüklerini ve ayrıca kurum bünyesinde temel afet bilinci eğitimleri verdiklerini aktarmıştır. K10, tüm çalışanların aktif olarak kullandığı uzaktan eğitim sistemi aracılığıyla depreme yönelik bilgilendirme eğitimini tamamladığını, tüm hizmet binalarında ve garajlarda yangın ve deprem tatbikatları yapıldığını belirtmiştir. Kurumsal iletişim noktasında ise tüm çalışanlara anlık olarak bilgilendirme yapılabilecek sms ve e-posta altyapıları olduğunu aktarmıştır. K3, personel eğitimi için çalışmalarının ve kurumsal iletişim planlarının bulunduğunu aktarmıştır. K5, İstanbul'da yaşanacak afetlere anında müdahale etme noktasında tüm personelini bilgilendirdiğini ve eğitimlerinin tamamlandığını, dolayısıyla her bir personelin görev ve sorumluluklarının bilincinde olduğunu aktarmıştır. Kurum içi iletişimde telsiz sisteminden faydalandığını ve afet anlarında kurum içinde iletişimden kaynaklı sorun yaşanmayacağını belirtmiştir. K13, kurumsal hazırlık noktasında gerekli bilgilendirmelerin ve eğitimlerin yapıldığını, özel şirketlerle bir iletişim ağının da mevcut olduğunu belirtmiştir. K15, kurum çalışanlarının afet farkındalık eğitimleri aldıklarını, kurumsal iletişim noktasında ise afete yönelik ulusal planlar kapsamında görevlendirmelerin yapıldığını belirtmiştir. K11, kurumda çalışan personellerin bilgilendirildiğini, tatbikatların ve eğitimlerin yapıldığını ayrıca görev ve sorumlulukların da paylaşıldığını belirtmiştir. Kurum içi iletişim konusunda kurum bünyesindeki bir hizmet biriminin iletişim açısından tatbikatlarını yaptıklarını eklemiştir. K4, kurumsal hazırlık noktasında tüm personelin deprem eğitimlerinin tamamlandığını, personellerin görev ve sorumlulukların bilincinde olduğunu ve kurum içi iletişimin yapılandırıldığını aktarmıştır. Kurumlar arası iletişimde ise kendi inisiyatifleri doğrultusunda WhatsApp grupları oluşturduklarını belirtmiştir. Ayrıca merkezî koordinasyon kurumları ile uydu telefonu ve telsizler ile iletişim kurduklarını ifade etmiştir. K16, kurum personellerine temel afet bilinci eğitimleri verildiğini, afetler anında koordineli bir çalışma yürütmek maksatlı perso-

nel görevlendirmeleri planlamalarının olduğunu aktarmıştır. Deprem sonrası kurum içi iletişimin ise belirlenen görevli grup amirlerinde bulunacak olan telsiz iletişim ağı, çeşitli anonslar ile yürütülmesinin planlandığı belirtilmiştir. K14 ise, kurum personellerine uzaktan eğitimler verildiğini, bunun dışında çalışmalarının olmadığını belirtmiştir. Kurum içi iletişim noktasında ise WhatsApp gruplarının olduğunu aktarmıştır.

Öte yandan, katılımcılardan yalnızca K5, K12, K6 ve K9'un kurumsal hazırlıkta iş birliğine yönelik bildirimlerde bulunduğu görülmüştür. K5, kurumlar arası iletişimde özellikle STK'lar ve diğer kurumlar ile koordinasyonsuzluk örneği vererek düzensizliklerin söz konusu olduğunu ifade etmiştir. Haberleşme açısından bir çatı mekanizması olarak iletişim ağının olması gerektiğini vurgulamıştır. K12, kurumdaki personellerin koordine edildiğini, eğitim verilmesi noktasında faaliyet bölgesindeki kurumların, muhtarların, STK'ların görev ve sorumluluklarının paylaşıldığını ve bu anlamda kurumun hazırlıklarının yeterli olduğunu belirtmiştir. K6 ve K9, mahalle muhtarlıklarında afet durumunun oluşmasına müteakip kurulması planlanan mahalle irtibat ofislerindeki kolluk kuvveti personelleri ve diğer çalışma grupları temsilcileri ile faaliyet alanlarındaki afet koordinasyon merkezinde bulunan telsiz sayesinde iletişim kurulacağını aktarmıştır.

Depreme Hazır Olma Durumunu Olumsuz Etkileyen Kurum Bazlı Teknik ve Altyapı Sorunları / Durumları

Katılımcıların depreme hazırlıklarını etkileyen kurum bazlı teknik ve altyapı durumlarına bakıldığında K3, K13, K8, K4 ve K12'nin depreme hazırlık noktasında teknik/altyapı sorunlarının bulunmadığı görülmüştür. İlaveten, K15'in teknik/altyapı sorunlarının olmamasıyla birlikte depreme hazırlık noktasında teknolojik donanım amaçlı çalışma olarak haberleşmeye dayalı takip sistemlerinin olduğu aktarılmıştır. Benzer şekilde K7, teknik konularda eksiklerinin bulunmadığını ancak mevcudu geliştirme hususunda hem teknik/altyapı unsurlarını hem de teknolojik donanımı geliştirici proje ve çalışmalarının devam etmekte olduğunu belirtmiş; K1 ise kurum özelinde teknik/altyapı sorunlarından söz etmemekle birlikte pek çok kurum ve kuruluşun konuya ilişkin planlama ve koordinasyonunun önemini vurgulamıştır. Yine, K16, depreme hazırlanmada, kurumun teknik/altyapı sorunları olmadığını belirtmiştir. Depreme hazırlık noktasındaki teknolojik donanımları ise, "Arama kurtarma çalışmalarını en hızlı ve güvenli şekilde yürütebileceğimiz son teknoloji cihazlar, tıbbi müdahale ekipmanları, toplanma ve barınma alanlarındaki ihtiyaçlarına göre kullanılacak ekipmanlar gibi teknolojik donanıma sahip ve bu ekipmanları kullanma kapasitesine sahip eğitilmiş personellerimiz mevcuttur." şeklinde aktarmıştır.

Öte yandan diğer katılımcıların ulaşım, haberleşme, personel istihdamı, ruhsatsız yapılanma gibi teknik/altyapı sorunlarından bahsettiği görülmektedir. Örneğin, K2, olası İstanbul depreminde ulaşım altyapısının problem yaratacağını aktarmıştır. Ayrıca afet eğitimlerini toplum açısından daha etkili hâle getirecek teknik/altyapı donanımların yetersizliğine vurgu yaparak tatbikatlar için kullanıl-

cak simülasyon merkezlerinin kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Bağlantılı kurumların tüm telsiz sistemlerini tek çatı altında toplama amacı taşıyan sayısal telsiz projesinin tamamlanmasına yönelik çabalara dikkati çekmiştir. K10, mevcut binalarda sığınak bulunmadığını ve deprem anında ve sonrasında oluşabilecek trafik ve yolların kapanması gibi problemlerin teknik anlamdaki en büyük altyapı problemlerinin başında geldiğini belirtmiştir. Ayrıca K10, kurumun deprem hazırlığına yönelik teknolojik donanım amaçlı çalışmaları ise şu sözlerle ifade etmektedir:

“Deprem ve doğal afetler anında kullanılmak üzere radyolink altyapısı, telsiz ve uydu telefonu altyapısı bulunmaktadır. Ayrıca iş sürekliliğini sağlamak üzere internet altyapısı yedekli olarak konumlandırılmıştır. Tüm takip ve koordinasyon yazılımlarının da sekteye uğramadan çalışabilmesi için sunucular felaket kurtarma merkezinde yedeklenmiş durumdadır.”

K5, yenilenecek teknolojik ürünleri sahada deneyerek kullanmak zorunda kaldıklarını ve dolayısıyla müdahale oldukça sorunları tespit edebildiklerini aktarmıştır. İlgili alandaki bir kamu personelinin tüm sosyal olayları deneyimleyerek alanında uzmanlaşmış olmasının yaklaşık beş yılda tamamlandığını ve İstanbul’un hızlı nüfus artışına bağlı olarak asıl sorunun, personel istihdam yetersizliği konusunda olduğunu belirtmiştir. K6 ve K9, depreme hazırlanma noktasında, ulaşım ve iletişimden kaynaklanan sorunları vurgulamaktadır. K9, kuruma ilişkin teknik ya da diğer altyapı sorunlarını şu şekilde detaylandırmıştır:

“Olası bir depremde toplanma esnasında kara yollarında öngörülen çökme, bina devrilmesi sebebiyle oluşabilecek yol kapanmalarında koordinasyon kurul üyelerinin ulaşım sorunları sebebiyle afete müdahalenin gecikmesi ve afet anında ve sonrasında kullanılmak üzere tarafımıza iletişim için tahsis edilen telsiz sisteminin iletişim antenlerinin ve istasyonlarının zarar görme ihtimali üzerine iletişim kesintilerinin yaşanması.”

K14, depreme hazırlanmada, kuruma ilişkin teknik ya da altyapı sorununu, kuruma özel kurulan birimin eksiklerinin tamamlanmamış olması olarak aktarmıştır. K11 ise teknik/altyapı sorunlarını hisseli parsel sahipliğindeki anlaşmazlıklar olarak önceliklendirmiştir. Bunun yanı sıra, kaçak ruhsatsız yapılanma sorunları olduğunu da eklemiştir.

İstanbul’da Depreme Hazır Olma Durumunu Olumsuz Etkileyen En Önemli Etken(ler) ve Alınması Gereken İvedi Önlemler

Kurumlar için İstanbul’da depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenlere bakıldığında deprem dirençli olmayan riskli yapıların öne çıktığı görülmektedir. Nitekim, K6, K7, K13, K8 ve K10 depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkeni, bina stoklarındaki riskler olarak aktarmıştır.

Riskli yapılara ek olarak, K8 ve K10; ulaşım kaynaklı problemlerden, kaçak yapılanmalardan ve bu sorunlara üretilecek çözümlerde tüm tarafların önceliği depreme yönelik güçlendirmeye vermemesinden bahsetmektedir. Bunların yanı sıra, K1, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenleri, Birleşmiş Milletler UNDRR tarafından hazırlanmış Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinde afet riskini azaltmaya yönelik 10 temel kriterin uygulanmaması, afet riski taşıyan metropollerin sürdürülebilir bir afet dirençliliğine sahip olmaması şeklinde sıralamıştır. K2, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenin temel olarak deprem hakkında öğrenilenleri tutarlı ve sürekli hâle getirecek mekanizmanın olmaması şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanı sıra diğer etkenleri, deprem dirençsiz yapılar, denetimsizlik ve deprem eğitiminin yetersizliği şeklinde sıralamıştır. K3, kalabalık, trafik ve hazırlık çalışmalarına yönelik kaynak aktarımındaki yetersizlikleri depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenler olarak aktarmıştır. K9, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli unsur, çalışma gruplarındaki görevli personel hareketleri (tayin görevlendirme vb.) olarak belirtmiştir. Benzer şekilde K15 de kurumsal etkenleri öne çıkararak depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkeni, kurumlar arası yetki karmaşası olarak aktarmıştır. K4, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenleri, engelleyici kanuni düzenlemelerin yetersizliği, uzun bürokratik süreçlerin -konut dokunulmazlığı kanunu vb.- olduğunu vurgulamıştır. K14 ise, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkenin nüfus artışı olduğunu belirtmiştir.

Diğer yandan katılımcılar arasında vatandaşlarla ilişkilenen etkenlerin de öne çıktığı tespit edilmiştir. Örneğin, K16, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli unsurun, toplumun gündelik yaşam rutininde afetlere hazırlık konusuna daha az yer vermesi olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple, daha fazla kişiye ulaşarak eğitimlerin sürekli tekrarlanması ve halkın ciddiyetle hazırlıklarını yapması konusunda medya yoluyla düzenli hatırlatmalar yapmanın faydalı olacağını aktarmıştır. K12, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkeni, depreme yönelik eğitimsel ve kültürel duyarsızlık olarak aktarmaktadır. Bu kapsamda toplumun tatbikatlara karşı direnç gösterdiğini belirtmiştir. K11, depreme hazır olma durumunu olumsuz etkileyen en önemli etkeni, kentsel dönüşüm ve toplum bilgilendirme faaliyetlerine rağmen vatandaştan yeterli ölçüde reaksiyon alınmaması şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılara göre beklenen İstanbul depremine karşı alınması gereken ivedi önlemler de aktarılan etkenlerle ilişkili olarak ifade edilmiştir. Nitekim, K2, ivedi önlemleri, bina stokunun yenilenmesi, eğitim, planlama ve deprem bilincinin sağlanması, iletişimsel ağın tamamlanması (afetlerde en çabuk kopan ve en acil ihtiyaç, eğitim) olarak sıralamıştır. Benzer şekilde K13 ve K5 de yapı stokunun yenilenmesi gerekliliğini aktarırken bu yenilemelerle birlikte kurallara uygun denetimin de altını çizmiştir. K12 ise, yapı denetiminin zorunlu tutulmasını vurgulamıştır. Ayrıca eğitimlerin önemli olduğunu, ders gibi zorunlu biçimde topluma öğretilmesi gerektiğini de eklemiştir. Diğer yandan K4, İstanbul'da yaşayanların farklı vergilendirmelere tabi tutulması gerektiğini ve nüfusun azaltılmasının önemli old-

uğunu aktarmıştır. K11 ise, öncelikle insanların bilinçlendirilmesi, yapıların güçlendirilmesi ve rantın önüne geçilmesi (rantın itici güç olması) gerektiğini aktarmıştır.

Sonuç

Çalışma kapsamında, beklenen İstanbul depreminin yıkıcı etkilerini önlemeye ve azaltmaya yönelik olarak kamu kurumlarının mevcut hazırlık ve planlama süreçlerinin tespit edilmesinin, bu süreçlerdeki eksikliklerin ve geliştirilebilir yönlerin ortaya konması açısından önem arz ettiği düşüncesinden hareketle, İstanbul'da hizmet veren 16 kamu kuruluşundan temsilcilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Görüşülen kurumların neredeyse tamamı, depreme hazırlık konusunda Türkiye Afet Müdahale Planı-TAMP, İstanbul İl Afet Risk Azaltma Planı-İRAP ve Türkiye Afet Risk Azaltma Planı-TARAP olmak üzere 3 merkezî plana atıf yapmakta ve deprem konusundaki çalışmalarını bu planlara entegre şekilde yürüttüklerini iletmektedir. Bunun yanı sıra katılımcı kurumlardan bazılarının, depreme yönelik görev ve sorumlulukları dâhilinde merkezî birimler tarafından akredite olan kurum personelleri ve gönüllülerini kapsayan arama kurtarma planlarının bulunduğu dikkat çekmektedir. Merkezî planlar dışında kendi özel planlarına yönelik çalışmalar sürdürdüğünü ifade eden kurumların, bu çalışmalarının merkezî planların çerçevesinden uzaklaşmadığını söylemek mümkündür. Ek olarak söz konusu çalışmalar, hasarlı binaların tespiti, tatbikatlar, afet bilinci seminerleri, toplanma alanlarının düzenlenmesi, tahliye, barınma ve enkaz kaldırma şeklinde özetlenebilmektedir. Bu noktada, kamu kurumlarındaki stratejik planların kapsamı ve faaliyet alanları ile ilişkisi noktasında yetersizlikler olduğundan söz etmek mümkündür. Ek olarak, genel olarak kurumların görev ve sorumluluklarının da bu merkezî kurumlardan aldıkları görev ve sorumluluklar çerçevesinde belirlendiğini söylemek olanaklıdır. Ancak, Demirkaya'nın (2023, s. 6) da belirttiği gibi, risk temelli proaktif yönetim için depreme hazırlık, kentsel dönüşüm, bina güçlendirme, imar düzenlemeleri, deprem bilinç ve farkındalığı faaliyetleri, bilimsel çalışmalar, depreme hazırlık inovasyon projeleri gibi konular stratejik planlar için önemli başlıklar olarak yer almaktadır. Bu bakımdan, kurumların söz konusu planlamalar doğrultusunda kurum içinde ve iş birliklerinde yürüttükleri faaliyetlerin ağırlıklı olarak eğitim ve tatbikatlar ile sınırlı olması da dikkate değer biçimde öne çıkmaktadır. Diğer yandan özel sektör, bilim insanları (üniversiteler), STK'lar ve vatandaşlarla yürütülen iş birlikleri, kurumların aktardıkları hazırlık süreçlerinde etkili unsurlar olarak konumlanmamaktadır. Dahası, medya, söz konusu süreçlerde iş birliği hâlinde olunan paydaşlardan biri olarak değerlendirilememektedir. Bu noktada, toplumları tehlikelerden korumak ve afet risklerine karşı savunmasızlıklarını en aza indirme anlayışından yola çıkılarak oluşturulan afet riskinin bütüncül bir çerçevede ele alınması gerekliliğinin vurgulanması mühimdir. Zira, bu bütüncül çerçeve, stratejik planların tüm paydaşlarca içselleştirilmesini gerektirmekte (Zubir & Amirrol, 2011) ve dolayısıyla medya, sivil toplum ve vatandaşlar gibi aktörleri doğrudan ilgilendirmektedir. Nitekim bu gerek-

lilik, katılımcıların faaliyet gösteren birimler ve taraflar arasındaki koordinasyonunu yeterli bulmaması dolayısıyla kurum kültürünün ve koordinasyon bilincinin geliştirilmesine ihtiyaç duyduğu değerlendirilmeleriyle de ilişkilidir.

Depreme kurumsal hazırlık yönünden tüm kurumlar, kurum içi iletişim de dâhil olmak üzere personellerin deprem konusunda bilgilendirilmesi ile görev ve sorumlulukların dağıtımını noktasında hazırlıklı olduklarını aktarmıştır. Görüşülen kurumlar içerisinde müdahale faaliyetleri yürüten kurumların, uydu telefonu, telsiz gibi kurum içerisinde iletişimi sağlayacak iletişim yöntemlerinin bulunduğu anlaşılmıştır. Kurumlar, kendi bünyesinde iletişimin nasıl sağlanacağı konusunda yapılandırılmış planlarının olduğundan bahsetmektedir. Afet sonrasında ise merkez müdahale ve koordinasyon birimlerinin iletişimin yönetiminde sorumluluğun büyük bir bölümünü üstlenmiş olduğu görülmektedir. Kurumların kendi aralarındaki uydu telefonu ve telsiz haricindeki iletişim kanallarının neredeyse tamamına yakınının internet sağlayıcıları üzerinden gerçekleştiği de tespit edilmiştir.

Depreme hazırlanmada kurumların aktardığı teknik/altyapı sorunları, planlama ve koordinasyon konusundaki sorunlar, yasa temelli sorunlar, ulaşımdan kaynaklanacak sorunlar, sığınak ve toplanma alanı yetersizlikleri ve iletişimsel problemler şeklinde sıralanmıştır. Kurumların değerlendirmesine göre, İstanbul depremine hazır olma durumunu olumsuz etkileyen unsurlar genel olarak riskli yapı stoku, depreme karşı toplumsal duyarsızlık/deprem kaderciliği, ekonomik/rantsal sebepler ve aşırı nüfus artışıdır. Ek olarak, görüşülen tüm kurumlar, depreme yönelik alınacak önlemlerin depremlerin oluşturacağı zararları ortadan kaldıracığı konusunda hemfikirdir. Kurumların değerlendirmesine göre, İstanbul depremi için alınması gereken ivedi önlemler ise yapı stokunun yenilenmesi, deprem dirençli şehir planlaması, toplum bilincinin geliştirilmesi ve iletişimsel/organizasyonel ağı tamamlanmasıdır.

Araştırma bulguları, çalışmada aktarılan deprem risk yönetişimine yönelik unsurların önemini vurgular niteliktedir. Bu bağlamda kurumların organizasyon yapılarındaki dikey iletişimde bir sorun görülmemekle birlikte, kurumlar arası yatay iletişimde her kurumun sahip olduğu farklı bürokratik süreçler sebebiyle engeller olduğu söylenebilmektedir. Diğer yandan kurumlar arası iş birliklerinin eğitim ve tatbikat ile sınırlı olmaktan öteye geçemediği, kamu kurumlarının medya ve sivil toplum kuruluşları gibi depremin diğer paydaşlarıyla kurduğu diyalogun minimum seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu tespitler, kamu kurumlarının koordinasyonu ve iletişimi önceleyen ve depremin tüm paydaşlarını gözetken bir yaklaşıma sahip olmasının beklenen İstanbul depremi açısından büyük oranda önem arz ettiğini göstermektedir. Çünkü, etkili ve bütüncül bir risk yönetimi çerçevesinde depreme karşı toplum direncini artırmak, deprem sonrası etkileri en aza indirmek açısından kritik bir role sahiptir. Bu bakımdan deprem risk yönetimi stratejileri ve uygulamalarının yönetim unsurlarını kapsayan proaktif modellerle iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle, gelecek araştırmalar için kurumlar arası iletişimdeki bürokratik engellerin nedenlerini inceleyen, eğitim ve tatbikatlarla sınırlı kalan iş birliklerinin daha geniş kapsamlı ve sürdürülebilir modellerle

nasıl geliştirilebileceğine odaklanan, kamu kurumlarının medya ve STK gibi deprem risk yönetimindeki diğer paydaşlarla diyalogunu artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesini içeren çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Ek olarak, toplumsal farkındalık ve eğitim programlarının deprem risk yönetimi üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalara ve bu programların nasıl daha etkili hâle gelebileceğini içeren çözüm önerilerine de ihtiyaç olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

Kaynakça

- AFAD. (2024a). AFAD ve tarihçesi. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>
- AFAD. (2024b). Türkiye Afet Müdahale Planı. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-plani#>
- Alam, E. & Ray-Bennett, S. N. (2021). Disaster risk governance for district-level landslide risk management in Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 59, <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2021.102220>
- Ainuddin, S., Aldrich, D. P., Routray, J. K., Ainuddin, S., & Achkazai, A. (2013). The need for local involvement: Decentralization of disaster management institutions in Baluchistan, Pakistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 6, 50–58.
- Azimli Çilingir, G. & Örçen Güler, İ. (2020). Afet politikalarında risk unsuru ve afet mevzuatında risk yönetimi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 152-165.
- BBC. (2019). 17 Ağustos Depremi: 1999 ve sonrasında neler yaşandı, kaç kişi hayatını kaybetti? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49322860>
- Boztepe, H. (2013). Halkla ilişkiler perspektifinden güven kavramı: Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin kamu kurumlarına yönelik güvenin oluşmasındaki rolü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 45, 53-74.
- Boztepe, H. (2014). *Kamusal halkla ilişkiler*. Derin Yayınları.
- Chong, N. O. and Kamarudin, K. H. (2018). Disaster risk management in Malaysia: Issues and challenges from the perspective of agencies. *Planning Malaysia Journal*, 16(5). <https://doi.org/10.21837/pmjournal.v16.i5.415>
- Covarrubias, P. A. & Raju, E. (2020). The politics of disaster risk governance and neo-extractivism in Latin America. *Politics and Governance*, 8(4), 220–231.
- Demirkaya, Y. (2024). Dirençli şehirler: Risk temelli proaktif yönetim. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 1-7.
- Drisko, W. J. & Maschi, T. (2016). *Content analysis*. Oxford University Press.
- Dowrick, D. (2003). *Earthquake risk reduction*. John Wiley & Sons.
- Freddi, F., Galasso, C., Cremen, G., Dall'Asta, A., Di Sarno, L., Giardalis, A., ... Woo, G. (2021). Innovations in earthquake risk reduction for resilience: Recent advances and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduc-*

tion, 60, 102267. doi:10.1016/j.ijdr.2021.102267

- Genç, N. F. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri ve Türkiye’de afet yönetim sistemi. Tesam Strateji. <https://tesam.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/Fatma-Neval-Genc.pdf>
- Hill, S. L., Armitage, D., Collins, M. A. & Pittman, J. (2023). Principles for the consideration of intersectionality in place-based disaster risk governance in islands. *Sustainable Development*, <https://doi.org/10.1002/sd.2684>
- Ibrion, M. (2018). Earthquake culture: A significant element in earthquake disaster risk assessment and earthquake disaster risk management. V. Svalova (Ed.), *Risk assessment* (ss. 43-60). IntechOpen.
- İRAP (ty). İl Afet Risk Azaltma Planı- İstanbul. https://istanbul.afad.gov.tr/kurumlar/istanbul.afad/PDF-Dosyalar/irap_istanbul.pdf
- Kocalar, C. A. (2023). Kriz yönetiminden önce risk yönetiminin önemi. M. Öztürk & M. Kırca (Eds), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler* (ss. 3-23). Özgür Yayınları.
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage Publications.
- Lavell, A., & Maskrey, A. (2014). The future of disaster risk management. *Environmental Hazards*, 13(4), 267-280.
- Lidskog, R. (2008). Scientised citizens and democratised science. Re-assessing the expert-lay divide. *Journal of Risk Research*, 11(1), 69-86.
- Mendes, M. J., Kalonji, G., Jigyasu, R. & Chang-Richards, A. (2021). *Strengthening disaster risk governance to manage disaster risk*. Elsevier.
- O’Keefe, P., Westgate, K. & Wisner, B. (1976). Taking the naturalness out of natural disasters. *Nature*, 260, 566-567.
- Okada, N. (2004). Urban diagnosis and Integrated Disaster Risk Management. *Journal of Natural Disaster Science*, 26(2), 49-54.
- Opperhuizen, E. A., Pagiotti, S. & Eshuis, J. (2020). The roles of news media as democratic fora, agenda setters, and strategic instruments in risk governance. *Journal of Risk Research*, 24(12), 1517-1531.
- Oral, M., Yenel, A., Oral, E., Aydin, N. & Tuncay, T. (2015), Earthquake experience and preparedness in Turkey. *Disaster Prevention and Management*, 24(1), 21-37.
- Özler, M. (2021). Kamu yönetimi bağlamında afete dirençli toplum ve bütün-

- leşik afet risk yönetimi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(3), 901-917.
- Pal, I. & Routray, J.K. (2021). Disaster risk governance and management: An Asian perspective. Thakur, B., Thakur, R.R., Chattopadhyay, S., Abhay, R.K. (eds). Resource management, sustainable development and governance. sustainable development goals series (ss. 75-88). Springer.
- Rijal, S., Adhikari, S., & Shrestha, A. (2020). Guiding documents for disaster risk reduction and management in health care system of Nepal. Journal of Nepal Medical Association, 58(230). <https://doi.org/10.31729/jnma.5041>
- Shaw, R., Shiwaku, K., Kobayashi, H. & Kobayashi, M. (2004) Linking experience, education, perception and earthquake preparedness. Disaster Prevention and Management: An International Journal, 13(1), 39-49.
- Shi, P. (2012). On the role of government in integrated disaster risk governance—based on practices in China. International Journal of Disaster Risk Science, 3(3), 139-146.
- Sigmund, Z., Radujković, M. & Atalić, J. (2022). The role of disaster risk governance for effective post-disaster risk management—Case of Croatia. Buildings, 12(4), 1-17.
- Sobacı, M. Z. (2007). Yönetişim kavramı ve Türkiye’de uygulanabilirliği üzerine değerlendirmeler. Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(1), 195-208.
- Surianto, S., Alim, S., Nindrea, R. D., & Trisnantoro, L. (2019). Regional policy for disaster risk management in developing countries within the Sendai framework: a systematic review. Macedonian Journal of Medical Sciences, 7(13), 2213-2219.
- Şahin, S. (2019). The disaster management in Turkey and Goals of 2023. Turkish Journal of Earthquake Research, 1(2), 180-196.
- TARAP. (ty). Türkiye Afet Risk Azaltma Planı. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/28032022-TARAP-kitap_V6.pdf
- UCLG-MEWA, (2015). Sendai afet risk azaltma çerçevesi (2015-2030). https://uclg-mewa.org/uploads-file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf
- UNDP. (2015). Issue brief: Disaster risk governance. United Nations Development Programme. <https://www.undp.org/publications/issue-brief-disasters-governance>
- Vural, A. M., Boztepe Taşkıran, H., Türkoğlu, S., Sarı, M., Maral, T., Keskin, R. K.,

Koparan, E., Yüncüoğlu, B., Gülnar, M., Şahin, H., Ünlü, T. T. & Ağca, M. E. (2022). Risk iletişimi bağlamında deprem haberlerinin çerçevesi: Radyo ve televizyonda depremin temsili. *Intermedia International E-journal*, 9(17), 170-191.

Yurtcanlı Duymaz, S. & Kahveci, M. (2023). Olası İstanbul depremini beklerken hazırlıklı toplum hedefinin neresindeyiz?: 2023 Maraş ve Hatay depremlerinin ardından. *Ankara Barosu Dergisi* 81(Deprem Özel Sayısı), 335-71.

Wouter Botzen, W. J., Bouwer, M. L., Scussolini, P., Kuik, O., Haasnoot, M., Lawrence, J. & Aerts, H., J., C. (2019). Integrated disaster risk management and adaptation. R. Mechler, L. M. Bouwer, T. Schinko, S. Surminski, J. Linne-rooth-Bayer (Eds.), *Loss and damage from climate change* (ss. 287-316). Springer.

Zubir, S. S. & Amirrol, H. (2011). Disaster risk reduction through community participation. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*. 148, 195-206.